

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

לתפלה לדורון ולמלחמה

הלכה

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

פרשת וישלח תשפ"ד

שנה כ"ה – קובץ ח' [תתס"ג]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת וישלח

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

לשאלת רבים וטובים אם מותר או רצוי לשחרר מרצחים ומחבלים כדי לפדות ולהביא את החטופים הביתה, הנני לבאר בקיצור את הנלענ"ד.

הנה ראשית יש להקדים מה שלמדנו מתורת משה שיש להלחם כדי להחזיר את השבוי לבית, וכאשר שמע אברהם אבינו כי נשבה לוט כתיב (בראשית י"ד – ט"ז):

"וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עד דן. ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק. וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם".

וכך מצינו עוד כאשר העמלקי פשטו אל נגב ואל צקלג ושרפוה באש וישבו את הנשים שבה, דוד המלך שאל באורים ותומים ונצטווה לרדוף אחריהם והחרימם "ואת שתי נשיו הציל דוד. ולא נעדר להם מן הקטן ועד הגדול ועד בנים ובנות ומשלל ועד כל אשר לקחו להם הכל השיב דוד" (שמואל א' ל' ח' – ט').

ועוד מצינו בפרשת חקת (במדבר כ"א א' – ג'):

"וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי. וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם. וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה".

אך בפרשה זו לא מפורש אם סיבת המלחמה היתה כדי להחזיר את השבוי, ורש"י כתב דלא שבו אלא שפחת אחת, עי"ש.

אך אין למדין הלכה מן התנ"ך (עיין מנחת אשר במדבר סימן צ"ג), וגם לא נתפרש בקרא כל פרטי הענין, ופשוט שאין ללמוד מזה כל פרטי הלכה, אך זאת נדע שענין חשוב הוא להציל את השבוי מיד שביו.

ונחזה אנן.

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

שנינו במתניתין (גיטין מ"ה ע"א) "אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם. ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין".

ובגמ' שם.

"איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דציבורא הוא או משום דלא לגרבו ולייתו טפי. ת"ר דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב. אמר אב"י ומאן לימא לן דברצון חכמים עב"ד, דלמא שלא ברצון חכמים עב"ד".

ועוד שם. "ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם, רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין. מאי ביניהו דליכא אלא חד".

הרי לן שתיקנו חכמים שאין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן, ונסתפקו בגמ' בטעם הלכה זו. אם משום דוחקא דציבורא וכדפרש"י שם "אין לנו לדחוק הציבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו", או משום דלא לגרבו ולייתו וכדפרש"י שם "דלא ימסרו עכו"ם נפשיהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר, ונפ"מ אם יש לו אב עשיר שרוצה לפדותו בדמים ולא יפילהו על הציבור".

ולכאורה תלוי נ"ד בשני טעמים אלה דמשום דוחקא דציבורא ליכא שהרי לא מדובר בכספים שעל הציבור לתת, אך לפי החשש שלא יוסיפו לשבות ולחטוף ודאי יש לחשוש, וא"כ נחזה אנן מה שורת ההלכה.

כתב הרמב"ם בהלכות מתנות עניים (פ"ח ה"ב) "אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם. ואין מבריחין את השבויים מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים מכבידין עליהן את העול ומרבים בשמירתן".

וכך הוא גם ביו"ד (סימן רנ"ב סעיף ד'), עי"ש.

הרי לן להלכה דטעם הלכה זו דלא ליגרבו ולייתו. וא"כ לכאורה הוא הדין בני"ד.

ב

אך באמת נראה להקל מכמה טעמים ונבאר.

ב

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

דהנה בגיטין (נ"ח ע"א) מבואר:

"ת"ר מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל העבודה שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע".

והתוס' שם הקשו דהלא אין פודין יותר מכדי דמיהם ואיך פדאו בממון הרבה, ותירצו בשתי דרכים:

א. במקום סכנת נפשות שאני, ואף דכל פדיון מוגדר כפקו"נ, וכל שבוי יש בו סכנה כמבואר בב"ב (ח' ע"ב) ובשו"ע (יו"ד סימן רנ"ב סעיף ה'), מ"מ כשיש סכנה ישירה כגון בשעת החורבן ע"י מלכות רומי הרשעה פודין אף ביותר מכדי דמיהן.

ב. מופלג בחכמה שאני. ואף תלמיד חריף שבכחו להיות ת"ח מותר לפדותו יתר מכדי דמיו, עי"ש.

ובדף מ"ה שם הוסיפו עוד לתרץ "בשעת חרבן הבית לא שייך דלא ליגרבו". סתמו ולא פירשו כונתם, ולכאורה יש לפרש דבריהם בשתי דרכים:

א. בשעת חורבן הבית בלאו הכי כל העם היה למשיסה ומלכות רומי הרשעה הרגה ולא חמלה וחרב המות אכלה מלא פיה, ואין חשש דליגרבו ולייתו, ומשו"כ עדיף להציל הצלה פורתא.

ב. שעת מלחמה שאני וכל שאפשר לחזק לב העם ולאמץ את רוחו לעמוד בקשרי מלחמה יש בזה הצלה גדולה.

וראיתי במאירי בגיטין שם שכתב ככל תירוצי התוס', ובביאור תירוצי זה כתב "זו בשעת חורבן הבית היתה וליכא למיחש דליגרבו בהו טפי שהרי כולם גלו ונשבו". הרי דהסיבה שבשעת החורבן לא שייך חשש דליגרבו ולייתו הוא משום דבלא"ה כולם גלו ונשבו.

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

והנה בשו"ע שם סעיף ד' נפסק דבתלמיד חכם או תלמיד חריף פודין אף יותר מכדי דמיהן, אך תירוץ התוס' דסכנה שאני לא הובא לא ע"י השו"ע ולא ע"י הרמ"א.

ובמה שתירצו התוס' דבמקום סכנה פודין אף ביתר על כדי דמיהן, הרמב"ן בגיטין (מ"ה ע"א) חולק על דבריהם דהלא כל שבוי עומד בסכנת מות ואעפ"כ תיקנו שלא לפדות ביותר מדמיו, ועוד דלא חילקו בין איש לאשה אף שיש חשש לעריות, ונקט עיקר דתלמיד חכם שאני דהלא חכם שמת אין לנו תמורתו, ע"ש.

ובשו"ע משמע כשיטת הרמב"ן דהלא כתב לחלק בין חכם להדיוט ולא כתב לחלק בין מקום סכנה לשבי בעלמא, כנ"ל.

וכבר נחלקו גדולי האחרונים הפוסקים בשאלה זו להלכה.

בשו"ת מהר"ם מלובלין (סימן ט"ו) נשאל בענין נער ישראל שנתפס ע"י שלטון הישמעאלים בעון שנתפס עם זונה ישמעאלית ורצו לדונו למות או להמרת דת, ונשאל מהר"ם האם יש מצוה כלל לפדותו כיון שגרם לעצמו צרה זו, ואת"ל דמצוה לפדותו, האם יש לעשות כן אף ביותר מדמיו.

והשיב מהר"ם דודאי מצוה לפדות ואין נפ"מ כלל במה שנתפס בעון היותו עם הזונה הנכריה, אך מ"מ פסק שאין לפדות ביותר מכדי דמיו דלא מצינו שום פוסק שיכתוב דאם מבקשים להרגו צריך לפדותו ביותר מכדי דמיו. והביא משו"ת מהר"י וי"ל (סימן קמ"ח) שנחלקו בזה הראשונים במעשה שהיה ומהר"י נקט דאף במקום סכנה גמורה אין פודין ביותר מכד"ד, ע"ש.

ועוד כתב שם דגם כשיש חשש המרת דת אין פודין ביותר מכדי דמיהם, ע"ש.

ובבית הלל יו"ד סימן רנ"ב וכן הגאון מהרש"ק חלק על מהר"ם, ועיין פתחי תשובה שם ס"ק ד'.

ובשו"ת כנסת יחזקאל (סימן ל"ח) נשאל אף הוא באיש אחד רע מעללים שגנב ונאף ונתפס ע"י המלכות והוא נמצא בסכנת נפשות אם צריכים לפדות ביתר מדמיו, וכתב לחזק את דברי מהר"ם מלובלין דמש"כ התוס' דבמקום סכנה שאני אין זה אלא אם נאמר דטעמא דמילתא דכל תקנה זו משום דוחקא דציבורא, דבסכנה על הציבור להתאמץ ביותר, אבל אם טעם הלכה זו דלא ליגרבו ולייתו איפכא מסתברא דהלא אם

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

נפדה איש זה ביותר מדמיו יש סכנה גדולה שיתפסו אנשים נוספים, ומהי"ת להציל את פלוני מן הסכנה ולסכן אנשים אחרים. וכיון שמבואר ברמב"ם ובשו"ע שפסקו כטעם דלא ליגרבו ולייתו אין מקום להקל אף במקום סכנה, עי"ש.

ולכאורה נחלקו אם יש להמנע מהצלת האחד מסכנה מיידית מחשש סכנה עתידית של רבים, ועוד יש לצדד בזה דיש להציל מי שנמצא בסכנה ודאית אף שעיי"כ הוא מכנים אחרים לספק סכנה, אך מאידך י"ל דאין להציל את היחיד ולסכן רבים אחרים וצ"ע בכ"ז.

אך לא אחד דכל עיקר דברי מהר"ם ומהרי"ו וכןסת יחזקאל נשגבים מבינתי דכאשר מדובר במי שנאסר ע"י השלטון מחמת עבירה מה שייך בזה דלא ניגרבו ולייתי והלא לא אסרוהו סתם, ולכאורה כל כה"ג פודין אף ביתר מכדי דמיהן, וצ"ע.

וידוע מעשה דמהר"ם מרוטנבורג שנתפס ונאסר ע"י השלטונות והסכימו לשחררו בעד ממון הרבה והקהל היה מרוצה לשלם את כל הסכום אלא שמהר"ם מיאן בדבר משום שפסק שאין פודין ביותר מדמיהן, ובסוף נסתלק לבית עולמו בהיותו בבית האסורים.

והמהרש"ל בים של שלמה גיטין פ"ד סימן ס"ו תמה על הנהגת מהר"ם דהלא גדול הדור היה, ועוד תיפ"ל משום ביטול תורה, וכתב כעין סברא הנ"ל, דשיער מהר"ם שאם יסכימו לפדותו תמורת ממון הרבה, יתפסו גדולי ישראל נוספים רבנן ותלמידיהון ותשתכח תורה מישראל, ומהי"ת להציל את זה ותורתו ולסכן את זה ולבטל תורתו, עי"ש.

אמנם למעשה כבר כתב רבינו הרש"ל שם שהאידנא נהגו לפדות את השבויים אף ביתר מכדי דמיהן, וכתב בזה כמה טעמים, עי"ש. וכך כתב גם הרדב"ז (ח"א סימן מ') שכך נהגו ושניהם כתבו ליתן טעם ותבלין במנהג זה עפ"י ההלכה, ובין יתר הסברות שכתבו, נקטו דלמעשה יש להקל כשיש סכנה ברורה לשבוי, עי"ש.

והנראה עיקר בני"ד, דמלבד מה שנהגו להקל בזה ובפרט במקום סכנה גמורה בני"ד, ומלבד מה שיש לומר דכאשר יש חשש עינוי וייסורים קשים משאול נראה להקל טפי, וכבר כתבו הראשונים דייסורים קשים ממות, עיין תוס' כתובות (ל"ג ע"ב),

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

באמת נראה דאין שאלה דידן דומה כלל לכל סוגית הגמ' וההלכה בענין פדיון שבויין יותר מכדי דמיהן.

וראשית אומר, דאם אכן באנו לדמות ענין דידן לסוגיא זו, ע"כ נפסוק שאין לפדות שום חייל שבוי אלא תמורת מחבל אחד ויחיד, זה תמורתו זה חליפתו. ומהיכי תיתי לחלק בין שנים למאה ואלף. ומכיון שאף אחד לא יציע ולא יעלה על דעתו לאסור לשחרר שני מחבלים תמורת יהודי אחד, הוא הדין והוא הטעם שמותר להחליף אף רבים תמורת יחיד.

ועוד נצטרך לפסוק דאסור לצבא לנסות ולשחרר חייל שבוי בכח הזרוע, דהלא גם זאת שנינו בסיפא דמתניתין שם (גיטין מ"ה ע"א) דאין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם או מפני תקנת השבויין. ובגמ' שם מבואר דנפ"מ כשאין בידם אלא שבוי זה, ונמצא דאם יש בידי אויבינו שבויים נוספים כו"ע מודים שאסור לנסות לשחרר שבוי בכח, ולדרך אחד בגמ' אסור אף אם אין בידם אלא אחד.

ועוד דבאמת נראה פשוט דאף אילו לא היינו משחררים רבים אלא מעטים, היו המחבלים מתאמצים ומשתדלים לחטוף יהודים באותה מידה, ומנ"ל לקבוע שבשביל אלף ישתדלו יותר מבשביל מאתיים או שלש מאות.

ואין לנו אלא מה שתיקנו חכמים, והם דיברו על מציאות אחרת בתכלית, בזמן שכל כונת הגויים בחטפם יהודים היה כדי לסחוט כספים מן הקהילות, וכדי שלא תמוט יד הציבור תיקנו לא לפדות יתר על כדי דמיהן, בהנחה שע"כ יסכימו לשחרר את בני עמנו בדמיהם, אבל בזמנינו אין להניח שאם לא נשחרר רבים יסכימו לשחרר את החטוף תמורת המועט אלא יוציאוהו להורג כדרכם וטבעם, ובכה"ג לא תיקנו. ואין לזה כל קשר עם מדינה הבאה לשחרר את בניה הלוחמים מלחמתה באויביה, דדין מלכות שאני.

ומלבד כל אלה נראה דשעת מלחמה ודין מלכות שאני, ובין השאר יש לשקול איך כל צעד ישפיע על רוח העם והצבא לחזק או חלילה לגרום למורד לב, וכבר כתבו האחרונים דדיני מלחמה שאני מדיני פקו"נ שבשעת שלום, ונראה גם בני"ד דהרשות נתונה ביד המלכות לקבוע ולהחליט באילו תנאים מוכנה היא לשחרר מחבלים. והמלכות תשקול את כל מכלול השיקולים, ובין השאר ידוע שהחייל היוצא לקרב ויודע

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

ששולחיו יעשו כל מה דאפשר כדי להשיבו בשלום הביתה, ימסור נפשו יותר להלחם ברוח עוז וגבורה ולא ירך לבבו. ומאידך פשוט שמוותר להבריה שבויים בכח ותחבולות.

סו"ד אין לדמות כלל תקנת חז"ל שתיקנו לקהילות ישראל בגלות בדין פדיון שבויים שנשבו למען בצע כסף לדין שבויי מלחמה שנשבו במסגרת מלחמת ישראל שלגביהן על השלטון לשקול צדדים רבים ואין לדמות בזה מילתא למילתא.

וכבר מצינו בזה שני מקורות בדברי גדולי זמנינו בשאלה זו:

א. בספר ארחות רבינו (ח"ב עמוד שי"ד) הביא מו"מ שהיה לו עם מו"ר מרן בעל קהילות יעקב בענין החטופים באוגנדה, וכתוב שם:

"ולמעשה אמר לי מו"ר דמחוייבים כאן לשחרר מחבלים תמורת החטופים משום דהוי פקו"נ, רק לממשלה הנוקטת עמדת סירוב יש צד היתר בהלכה... כשהגעתי למחרת בבוקר למו"ר כבר היה לאחר פעולת הצבא מישראל באוגנדה (שבאו עם מטוסים מא"י ושחררו את השבויים) ומו"ר כבר ידע ע"כ ושאלני אם כבר הגיעו לארץ, ומו"ר מאד שמח על שחרורם ושבח את המשחררים ואמר שרק יהודים מסוגלים לעשות פעולה כזאת של מסירות נפש".

ב. בשו"ת יביע אומר למרן הגר"ע יוסף (ח"י חו"מ סימן ו') האריך מאוד בדרכו בשאלה זו והביא ים של מקורות, ומסקנתו שמוותר לממשלה לשחרר מחבלים כדי לפדות את השבויים, ואף מספר והולך שבעודו יושב ביחד עם עוד גדולי תורה הגיע אליהם ראש הממשלה יצחק רבין לבשר להם שצבאו פשט על המקום ושחררו את החטופים, והגרע"י משבח ומהלל את פעולת החילוץ וכותב שיר והלל להקב"ה שהפליא חסדו עמנו.

ובמהדורת תשס"ד שקיבלתי מהגרע"י סתם ולא פירש מי היו גדולי התורה שישבו על המדוכה, אך במהדורה האחרונה הוסף בהערות שוליים, שישב עם מרנן ורבנן, הגרי"ש אלישיב, הגרש"ז אוירבך, הגר"ב ז'ולטי, הגר"א גולדשמידט, הגר"ש ישראלי והגר"צ אבא שאול, והחליטו שרשאית ממשלת ישראל לנהל מו"מ ולשחרר מחבלים תמורת השבויים שבידיהם, ומאידך כאשר שחררו את החטופים במבצע צבאי אף שבמבצע זה נהרגו ארבעה יהודים.

פדיון שבויים ושחרור מרצחים

ומשום כל זה נראה דאין בידנו לקבוע הלכה פסוקה וברורה בענין זה, אך יש לנהוג לפי רוח התורה שמצד אחד פדיון שבויים מצוה עצומה, ומאידך להשתדל בכל עוז להמעיט ולמזער סכנה עתידית, ודו"ק בכ"ז.

לתפלה לדורון ולמלחמה

לתפלה לדורון ולמלחמה

עדיין עומדים אנו, ועומד כל עם ישראל במלחמה קשה עם אויב אכזרי, ואף שהוא מזרע ישמעאל, עושה הוא מעשה עשו, הקול קול ישמעאל והידים ידי עשו.

ויש להתבונן במעשיו ובדרכו של יעקב אבינו בפרשה זו כדי ללמוד מהם כיצד לנהוג במלחמה קשה זו.

וכבר כתב רבינו הרמב"ן שמעשיו של יעקב בפרשה זו הם לימוד לדורות ואף הוראה לדורות (עיין לקמן אות ב').

"התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה"
(רש"י ל"ב ט').

"והתקין עצמו לשלשה דברים, לתפלה, ולדורון,
ולמלחמה" (קהלת רבה פרשה ט').

אמנם לשון רש"י לדורון לתפלה ולמלחמה, חז"ל במדרש הקדימו תפילה לדורון ואמרו "לתפלה ולדורון ולמלחמה".

ואפשר שיש בזה מוקדם ומאוחר בתורה.

בשעת מלחמה יש לנקוט בשלשה דרכים ואמצעים.

לתפילה.

ראשית כל תפילה, עלינו לדעת שלפני כל השתדלות צריך תפילה, ובכל ענין וצורך בין ביחיד בין בציבור, בין בדבר גדול ובין בדבר קטן, הכל בידי שמים, וצריך להתפלל שהקב"ה יצליח דרכינו בחן, בחסד וברחמים, וק"ו בשעת מלחמה יש להבין שה' איש מלחמה, "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר" (תהלים קכ"ז א').

וכן גם בשעת מלחמה זו יש להרבות בתפילה ובאמירת פרקי תהלים, לבקש ולהתחנן שהקב"ה ידביר שנאינו תחתינו, יפר עצת אויבינו,

לתפלה לדורון ולמלחמה

וישמור ויציל את החיילים מכל נזק ופגע רע, וישמור על כל יושבי ארץ קדשנו. ועוד צריך להתפלל ולהתחנן שיקרא לשבויים דרור, ויתיר אנקת אסיר.

לדורון.

לפני שיוצאים למלחמה יש להשתדל להשיג את מטרתינו בדרכי שלום ולמנוע שפך דם יהודי. וכך עשה יעקב אבינו כאשר הקדים פני עשו בדורון ובמתנות רבות, וכך יש לנהוג לדורות כדי למנוע איבוד נפשות מישראל. אך במקום דאי אפשר, וכאשר אויב מתנפל על ערי ישראל כחיית טרף שאינה יודעת רחמים, ורוצח אנשים נשים וטף, מנער ועד זקן אין ברירה אלא להשיב מלחמה שערה.

למלחמה.

כאשר חיילי ישראל יוצאים למלחמה עליהם להסיר כל פחד מלבם ולשים בטחונם באלוקי מערכות ישראל, והוא הנלחם לכם וכדברי הכתוב (דברים כ' ג'-ד'):

"ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם".

ואם כך יעשו, וילחמו לקדש שם שמים מובטח להם שאכן ה' איש מלחמה ילחם להם וישמור ויגן ויציל, וכדברי הרמב"ם (הל' מלכים פ"ז הט"ו):

"וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך".

לתפלה לדורון ולמלחמה

רבבות רבבות מאחינו בית ישראל יצאו למלחמה, החסידים הישרים והתמימים, כאשר רוממות אל בגרונם וחרב פפיות בידם, שהקב"ה יפרוס עליהם אברות חסדיו וסוכת שלומו, ויגן עליהם מכל צרה וצוקה וכל צרה ויחזירם לביתם לחיים ולשמחה ולשלום.

"ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד... וחרב לא תעבר בארצכם" (ויקרא כ"ו ו').

ב

לתפלה לדורון ולמלחמה

"נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך ויצילהו וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו, ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו יארע לנו תמיד עם בני עשו וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפלה לדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר" (רמב"ן ריש וישלח).

דבר גדול למדנו מדברי אדונינו הרמב"ן שלא זו בלבד שכל מעשה אבות היו "יצירה לבנים" כפי שכתב בריש ספר שמות וכבר נדברנו בדברי קדשו פעמים רבות, אלא מעשיו של יעקב אבינו בפרשה זו היו אף "הוראה לבנים" ואבינו יעקב הנחיל לנו בפרשה זו משנה סדורה לדורות, בידעו ברוח קדשו "כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו" ע"כ הורה לנו דרך חיים ותוכחת מוסר "ראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו לתפלה לדורון ולהצלה".

אך בפרשה זו יעקב אבינו לא רק הנחיל לנו תורת חיים ושלחן ערוך

לתפלה לדורון ולמלחמה

לדעת את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר יעשון, אלא אף פעל בכחו הגדול להכין לנו את דרך עץ החיים לתת לזרעו עוז ותעצומות כדי שיוכלו להגיע לקץ הימים ולהגאל גאולת עולם, הבה נתבונן בדברי הרמב"ן בפרשה זו ונלך בעקבותיו.

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה" (ל"ב ט').

"דהכונה בזה כי יעקב יודע שאין זרעו כולו נופל ביד עשו, א"כ ינצל המחנה האחד על כל פנים, וגם זה ירמוז, שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, מלך אחד גוזר בארצו... ומלך אחר מרחם במקומו והציל הפליטים... ראו כי לדורות תרמוז זאת הפרשה" (רמב"ן שם).

רוח הקדש פיעמה בו ברבנו הרמב"ן, וכן ראינו בכל תולדות עם עולם, כי בכל עת שמלכות אחת גזרה גזרת שמד לעולם היתה מלכות אחרת שעל ידה היתה פליטה גדולה, כן בימי האינקויזיציה, וכך עלתה גם בימי השואה האיומה כשעלה הכורת על אחב"י באירופה, ומקצתם נמלטו לארצות הברית, ומקצת למזרח הרחוק ומקצתם מצאו מפלט בארץ קדשנו "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש", וכנבואת התורה שבפי הרמב"ן.

"ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורווח תשימו בין עדר לעדר" (ל"ב י"ז).

"וסברו בב"ר שיש בזה רמז, אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם, אם יהיו צרות באות על בני לא תביא אותן זו אחר זו, אלא הרוח להם מצרותיהם, עשה רמז שיהיו המסים שיגבו בני עשו מזרעו ברווח והפרש בין זו לזו" (רמב"ן).

וגם תפלתו זו של אבינו בחיר האבות נתקיימה בתולדות עמנו ובין גזירה לגזירה, בין גלות לגלות, ובין שמד לשמד, זכינו לימי חסד ורחמים,

לתפלה לדורון ולמלחמה

בכחו של אב שביקש מהקב"ה לשים רוח בין עדר לעדר".

"יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל
המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדוני
שעירה" (ל"ג י"ד).

"ועוד להם מדרש אחר שיקים דברו לימות המשיח
שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, יאמר כי
המושיעים אשר בהר ציון יעלו לשפוט את הר עשו" (רמב"ן).

יעקב אבינו עבר דרך שעירה ובכך נתן כח עוז ותעצומות לבניו בדורו
של משיח, מושיעי ישראל אשר בהר ציון עתידים לעלות דרך הר שעיר
ולשפוט את הר עשו, כי כל מעשי האב הוראה הם וגם סגולה לבניו,
לתמכם ולחזקם, להכין להם את הדרך העולה בית אל, ולהנחיל להם
גאולת עולם בב"א.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

